

Collectieplan Keramiekmuseum Princessehof 2017-2024

Collectieplan Keramiekmuseum Princessehof 2017-2024

Versie : 2018-12-11

Afbeelding voorblad:

Inventarisnummer NO 01316: porseleinen fles, Arita, Japan, rond 1850.
Afgebeeld zijn Titia Bergsma en haar echtgenoot Jan Cock Blomhoff, (opperhoofd van Deshima, met parasol), hun zoon Johannes en hondje.
Bruikleen Ottema Kingma Stichting.
Zie: <https://www.princessehof.nl/collectie/oost/titia-op-vaas/>

Inhoudsopgave

Management summary	4
1. Inleiding	6
1.1 Beleidsplan 2017-2020: missie en doelstellingen	6
1.2 Doelstellingen van het collectiebeleid 2017-2024	7
1.3 Positionering	8
2. De collectie op hoofdlijnen	9
2.1 Collectiebeschrijving	9
2.1.1 Geschiedenis van de collectie	9
2.1.2 Herkomst en eigendom van de collectie	10
2.1.3 Collectieomvang en indeling in collectiegebieden en deelcollecties.....	10
2.1.4 Collectieprofiel	11
2.1.5 Collectiewaardering	11
2.1.6 Kerncollectie.....	11
2.2 Collectievorming	12
2.2.1 Uitgangspunten	12
2.2.2 Aziatische keramiek.....	12
2.2.3 Europese keramiek.....	12
2.2.4 Hedendaagse keramiek	13
2.2.5 Verzamelen	13
2.2.6 Selecteren en ontzamen.....	14
2.3 Behoud en beheer	15
2.3.1 Bewaaromstandigheden	16
2.3.2 Preventieve conservering.....	16
2.3.3 Actieve conservering en restauratie.....	16
2.3.4 Veiligheidszorg	17
2.3.5 Collectieverzekering	17
2.4 Collectieregistratie en –documentatie.....	18
2.4.1 Informatiestrategie	18
2.4.2 Collectiemanagementsysteem	19
2.4.3 Registratie	19
2.4.4 Beeldmateriaal	20
2.4.5 Documentatie.....	21
2.4.6 Digitale duurzaamheid	21
2.5 Gebruik van de collectie.....	22
2.5.1 Onderzoek.....	22
2.5.2 Kennisnetwerken.....	23
2.5.3 Educatie.....	23
2.5.4 Presentaties.....	24
2.5.5 Collectiemobiliteit	24
2.5.6 Publicaties	25
2.5.7 Nieuwe media	25
2.6 Organisatie afdeling Collecties.....	26
2.6.1 Team Inhoud en Onderzoek	26
2.6.2 Team Behoud, Beheer & Kennismanagement	26
2.6.3 Doelstellingen.....	27
3 Actiepunten	28

Management summary

In deze beleidsperiode en de volgende zijn er drie grote uitdagingen voor de afdeling collecties, die een weloverwogen en consistente collectiestrategie vereisen. De eerste grote uitdaging is een directe uitwerking van het beleidsplan: vertalen van de inhoudelijke herprofilering naar een complete vernieuwing van de vaste presentatie. Deze opdracht is eind december 2017 voltooid. De tweede uitdaging betreft het verbeteren van het beheer en de registratie van de collectie, de derde het structureel borgen van de kwaliteit van het collectiebeheer. Daar zijn meer tijd, middelen en faciliteiten voor nodig dan we in deze beleidsperiode 2017-2020 beschikbaar hebben. Wij achten het daarom nodig om in dit collectieplan collectiebeleid vast te stellen dat ook de volgende beleidsperiode 2017-2024 omspant.

Het Prinsessehof heeft net het eerste eeuwfeest achter de rug. In december 2017 is dat op klinkende wijze gevierd met de heropening, na een flinke verbouwing en herinrichting. Het museum heeft er voor gekozen om zich met een nieuwe vaste presentatie te profileren met zijn sterke en werkelijk onderscheidende keramiekcollecties: Europa, met name Nederland vanaf ruwweg de zestiende eeuw tot heden, en Azië, met name China en Japan (zie [Hoofdstuk 2.1: Collectiebeschrijving](#)). Dat heeft geresulteerd in de compleet vernieuwde vaste opstelling 'Van Oost en West'. Met de grote tentoonstellingen 'In Motion' en 'Made in Holland' heeft het Prinsessehof zijn doelgroepen verbreed van de keramiekspecialisten naar cultuurliefhebbers door een meer toegankelijke contextualisering, en tegelijkertijd ook een substantiële bijdrage geleverd aan het programma van 'Leeuwarden-Friesland Europese Culturele Hoofdstad 2018'. Een reeks kleinere tentoonstellingen op het terrein van de hedendaagse keramiek gaven invulling aan de rol van nationaal keramiekmuseum door keramische kunstenaars en vormgevers uit te nodigen hun laatste werk te laten zien. Deze lijnen van verbreding van de doelgroep door contextualisering en optreden als focuspunt en inspirator voor de discipline van de keramiek zet het museum verder in de beleidsperiode 2017-2020.

De beleidskeuze om het profiel toe te spitsen op keramiek uit Azië en Europa heeft uiteraard grote consequenties voor de collectievorming. Het heeft geleid tot het besluit om de collectie non-keramische voorwerpen te ontzamen en bij andere musea onder te gaan brengen. Het Prinsessehof kan daarbij profiteren van de ervaringen die het Fries Museum momenteel opdoet bij het herplaatsen van voorwerpen in het Ontzamelproject Fries Museum 2017-2020. Bij verwervingen hanteert Prinsessehof (zie [Hoofdstuk 2.2 Collectievorming](#)) strikte criteria, om de consistentie en kracht van de collectie en de mogelijkheden bij het presentatiebeleid te ondersteunen.

De positie van nationaal keramiekmuseum brengt twee extra verantwoordelijkheden met zich mee voor het Prinsessehof:

- Het perspectief van de Collectie Nederland speelt een belangrijke rol voor het Prinsessehof. Bij potentiële verwervingen wordt daarom rekening gehouden met de collecties van andere musea en naar urgentie/wenselijkheid van de verwerving voor de Collectie Nederland.
- Het museum zet zich in voor keramiek als discipline in beeldende kunst en ontwerp, door hier in tentoonstellingen en verwervingen aandacht aan te besteden, door samen te werken met Sundaymorning@EKWC (het Europees Keramische Werkcentrum) en door als platform te fungeren voor de uitreiking en presentatie van de (tweejaarlijkse) Van Achterbergh-prijzen voor de beeldende keramiek.

Voor Europese en Aziatische keramiek zijn de eigen verwervingsbudgetten beperkt, maar wordt bij urgente aankopen regelmatig met succes een beroep gedaan op fondsen als de Ottema-Kingma Stichting. Voor hedendaagse keramiek is het budget ruimer dankzij de aankoopregeling van het Mondriaan Fonds en bijdragen van de Vriendenvereniging en de Stichting Van Achterbergh-Domhoff.

Van de eerdergenoemde drie grote uitdagingen voor het collectiebeleid liggen er twee op het terrein van het beheer van de collectie. Nadat het Fries Museum (samen met vier partnerinstellingen) in 2015-2016 het nieuwe depot had betrokken voor de provinciale musea in Friesland, het Kolleksjesintrum Fryslân (KSF), is een verbeterde methodiek in gebruik genomen voor managementrapportages over de collecties van zowel het Fries Museum als het Prinsessehof. Hieruit werd duidelijk dat er in het Prinsessehof achterstanden waren ontstaan in beheer en registratie van de collectie. Het rapport dat de Erfgoedinspectie begin 2017 uitbracht over het collectiebeheer bevestigde dit beeld en kwam met enkele aanbevelingen.

De museumorganisatie onderneemt sinds medio 2017 al diverse acties op belangrijke knelpunten, met name op het gebied van de registratie van de collectie, maar wil hierin de komende jaren planmatiger te werk gaan. De afdeling Collecties zal in de periode 2019-2024 de opgelopen achterstanden planmatig inlopen en een integraal kwaliteitszorgplan voor het collectiebeheer uitwerken. Doelen voor de periode 2019-2024:

- **Basis op orde:** structurele verbeteringen in de depotsituatie realiseren door zodra dit kan (2021-2022) de depotcollecties te verhuizen naar het KSF en in die grote operatie de geconstateerde achterstanden in behoud/beheer (zie *Hoofdstuk 2.3 Behoud en beheer*) en registratie (zie *Hoofdstuk 2.4 Collectieregistratie en –documentatie*) inlopen
- **Kwaliteit borgen:** het collectiebeheer, de veiligheidszorg, de registratie, de digitale toegankelijkheid en de administratieve organisatie verbeteren en kwaliteit borgen door het uitwerken (2019-2021) en implementeren (2021-2024) van een kwaliteitszorgsysteem
- **Inbedden in de organisatie:** daarmee een gezonde en houdbare balans aan te brengen tussen de lijnwerkzaamheden rond beheer, behoud, toegankelijkheid en gebruik aan de ene kant en de projectmatige werkzaamheden rond tentoonstellingen en andere activiteiten aan de andere.

Sinds de vorige cultuurnotaperiode (2013-2016) heeft het Prinsessehof geen zelfstandige onderzoekstaak meer (zie *Hoofdstuk 2.5 Gebruik van de collectie*). De conservatoren verrichten daarom uitsluitend nog onderzoek ten behoeve van het tentoonstellingsprogramma. Een goed voorbeeld van dit programmagestuurde onderzoek vormt de tentoonstelling 'Made in Holland' (juni 2018 – juli 2019): het onderzoek van conservator Karin Gaillard en gelieerde onderzoekers mondde uit in een goed ontvangen tentoonstelling en (gelijknamige) publicatie.

De museumorganisatie (zie *Hoofdstuk 2.6 Organisatie*) heeft in het recente verleden grote veranderingen doorgemaakt. Keramiekmuseum Prinsessehof en Fries Museum zijn organisatorisch in 2006 gefuseerd. Vanaf dat moment werken de medewerkers voor beide musea. De organisatie is inmiddels gestroomlijnd in drie lijnafdelingen, waaronder de afdeling Collecties onder leiding van het hoofd Collecties. De afdeling kent nu twee teams: het team Inhoud en Onderzoek onder directe leiding van het afdelingshoofd en het team Behoud, Beheer & Kennismanagement (BBK) onder directe leiding van de teamleider BBK. Voor de beleidsperiode 2021-2024 zal structurele versterking worden gevraagd voor beide teams: 0,34 FTE voor Inhoud en Onderzoek, 1 FTE voor Behoud, Beheer en Kennismanagement.

1. Inleiding

Voor u ligt het eerste volledige collectieplan van Keramiëkmuseum Princessehof¹. Het Collectieplan 2017-2024 is één op één gebaseerd op de beleidsvoornemens verwoord in het Beleidsplan 2017-2020 (zie de volgende onderdelen van dit *Hoofdstuk 1*). In deze beleidsperiode en de volgende zijn er drie grote uitdagingen voor de afdeling collecties, die een weloverwogen en consistente collectiestrategie vereisen. De eerste grote uitdaging is een directe uitwerking van het beleidsplan: vertalen van de inhoudelijke herprofilering naar een complete vernieuwing van de vaste presentatie. Deze opdracht is eind december 2017 voltooid. De tweede uitdaging betreft het verbeteren van het beheer en de registratie van de collectie, de derde het structureel borgen van de kwaliteit van het collectiebeheer. Daar zijn meer tijd, middelen en faciliteiten voor nodig dan we in deze beleidsperiode 2017-2020 beschikbaar hebben. Wij achten het daarom nodig om in dit collectieplan collectiebeleid vast te stellen dat ook de volgende beleidsperiode 2017-2024 omspant.

Het Collectieplan 2017-2024 bouwt voort op de ‘Collectiestrategie Princessehof 2014-2016’, is aanzienlijk herzien en uitgebreid. De indeling volgt de algemene richtlijnen voor het opstellen van een collectieplan van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed.

Een uitgebreide beschrijving van alle deelcollecties is voor de beleidsperiode 2009-2012 opgesteld. Deze beschrijving is aan een actualisering toe. De conservatoren hebben daar door de drukke werkzaamheden rond de herinrichting en Leeuwarden-Friesland Culturele Hoofdstad geen gelegenheid toe gehad, maar zullen de update in 2019-2020 uitvoeren. Het nu beschikbare document geeft wel nog een behoorlijk inzicht in de samenstelling van de collectie en is daarom als bijlage bij dit collectieplan beschikbaar.

1.1 Beleidsplan 2017-2020: missie en doelstellingen

De basis voor het Collectieplan 2017-2024 ligt in het actuele Beleidsplan 2017-2020 van Keramiëkmuseum Princessehof. Daarom worden in deze paragraaf de visie, missie en doelstellingen voor Keramiëkmuseum Princessehof uit het Beleidsplan 2017-2020 aangehaald.

In het Beleidsplan 2017-2020 is de volgende visie van Keramiëkmuseum Princessehof opgenomen:

Keramiëk is dé poort naar andere werelden. Meer dan welk ander medium ook is keramiëk van alle tijden en van iedereen. Door de mens gemaakt, gebruikt en gekoesterd, nuttig én verleidelijk. Keramiëk is een spiegel van de cultuur en van de tijd waaruit zij voortkomt. Om keramiëk als cultureel erfgoed te doorgronden en waarderen is begrip van deze context essentieel, zeker bij voorwerpen uit het verleden of uit andere culturen. Keramiëk is bovendien voortdurend in beweging. Nationale en internationale media merken op dat keramiëk zich de afgelopen decennia ontwikkelt tot een zelfstandige discipline in de beeldende kunst. Een tweede trend is dat vormgevers volop op zoek zijn naar nieuwe ontwerp- en productiemethoden, in dialoog met de traditie en het ambacht van keramisten.

Keramiëkmuseum Princessehof maakte in de beleidsperiode 2013-2016 twee geslaagde veranderingen door: een inhoudelijke focus op Azië en Europa in plaats van wereldwijde versnippering en verbreding van de doelgroep van de keramiëkspecialisten naar cultuurliefhebbers

¹ *Keramiëkmuseum Princessehof*. Is een geregistreerd museum sinds 27 februari 2001.

door een meer toegankelijke contextualisering. Deze veranderingen zet het museum verder in de beleidsperiode 2017-2020. Het museum versterkt komende jaren bovendien zijn rol in de discipline door als inspirator kunstenaars en vormgevers uit te nodigen. De viering van de 100ste verjaardag van het museum in 2017, van Leeuwarden als Europese Culturele Hoofdstad in 2018 en de ontwikkeling van het Noordelijk cultuurprogramma *We the North* vormen drie krachtige impulsen om het succes van het museum als culturele plek in Leeuwarden verder te vergroten.

De missie van Keramiemuseum Princessehof luidt als volgt.

Missie:

Keramiemuseum Princessehof verbindt de werelden van Oost en West en vroeger en nu aan de hand van keramiek. Het brengt cultuurliefhebbers in contact met de hoogwaardige collectie en biedt verdieping door toonaangevende contextualisering. Het museum ontwikkelt deze collectie actief, ook als inspiratiebron voor nieuwe generaties makers. Vanuit het Princessehof als culturele plek in Leeuwarden versterkt het museum de actuele en internationale waarde van keramiek.

De strategische doelstellingen van Keramiemuseum Princessehof 2017-2020 zijn de volgende:

- contact met de wereld (internationaal gericht)
- onderscheidende positionering (versterking positie als enige museum voor de keramische discipline en voor actuele keramiek)
- presenteren buiten de muren (extra inspanning voor internationaal gerichte presentaties en nationaal het inzetten van teasers)
- verbeteren van de financiële exploitatie (focus op winkel, horeca en evenementen)

I.2 Doelstellingen van het collectiebeleid 2017-2024

- Eind 2017 heropent de vernieuwde vaste opstelling van het Princessehof.
- Vanaf 2019 krijgt het verbeteren van het collectiebeheer vorm in het uitwerken en implementeren van een integraal kwaliteitssystem. Dit systeem zal in de periode 2019-2024 volledig operationeel worden.
- Eind 2020 is de non-keramische collectie-onderdelen ontzamd; dat wil zeggen dat de ontzamelbesluiten genomen zijn en het herbestemmen van de collectie in volle gang is. Het proces zal worden voltooid in de periode 2021-2024.
- Zodra de middelen beschikbaar zijn en er toestemming voor gegeven is, zal de depotcollectie van het Princessehof worden verhuisd naar het KSF. Bij het vaststellen van het Beleidsplan 2017-2020 werd uitgegaan van een verhuizing binnen deze periode, maar dat bleek niet haalbaar. Het streven is nu om dat in 2021-2022 te realiseren.
- Zodra de depotcollecties zijn ingehuisd in het KSF, zijn de bekende vraagstukken in het beheer en de registratie van de collectie opgelost en zijn er geen ongenummerde voorwerpen meer.
- Eind 2022 is 90% van de collectie digitaal geregistreerd volgens de basisregistratie (stand per december 2018: 64,7 %).
- Eind 2022 is 75% van de collectie online te raadplegen (december 2018: 67,7%), waarvan 85% met digitaal beeld (december 2018: 80%).
- Tijdens de verhuizing naar en de inhuizing in het KSF zullen bruikleenaanvragen niet optimaal kunnen worden ingewilligd, maar naar vermogen worden beantwoord. Zodra de collectie in het KSF op orde is, hanteert het Princessehof weer een ruimhartig bruikleenbeleid.

Verder staat de collectie in belangrijke mate ten dienste van de publiekstaak, en in mindere mate de bedrijfstaak (*not for profit*). De omgang en acties met de collectie zullen dus mede worden bepaald door doelstellingen buiten de collectietaak.

Waar het de publiekstaak betreft doet het museum vooral programmagestuurd onderzoek en programmagestuurde verwervingen, die het bezoekersaantal en de bezoekerstevredenheid positief beïnvloeden. Hiermee wordt indirect ook de bedrijfstaak positief beïnvloed.

1.3 Positionering

Keramiëkmuseum Princessehof is het nationaal keramiëkmuseum: het is het enige in keramiëk gespecialiseerde museum in Nederland en is omwille van zijn uitzonderlijk sterke collectie een rijksmuseum. Dankzij de toonaangevende collecties en de expertise waarover het museum beschikt, krijgt keramiëk in al haar verschijningsvormen er de plek die zij cultureel verdient. Het museum onderscheidt zich ook met zijn publieksgerichte tentoonstellingen. Het contextualiseert, actualiseert en verbindt de keramiëk met het publiek. Publieksparticipatie speelt een belangrijke rol. Het museum heeft een nauwe band met liefhebbers en verzamelaars van keramiëk uit heel Nederland. Het museum is bovendien een actieve speler in de doorontwikkeling van de discipline, door een aantrekkelijk podium te bieden voor moderne en hedendaagse keramiëk. Daardoor krijgt de discipline een volwaardiger positie binnen de beeldende kunst en verbreedt het museum het speelveld voor de 'toegepaste kunst' van het keramische design. Tegelijkertijd is het Princessehof daardoor een nieuwe en interessante partner voor keramisten en instellingen op het terrein van de hedendaagse keramiëk.

De nieuwe focus van het museum en de collectie op 'Azië' en 'Europa', zoals doorgevoerd in de vorige beleidsperiode, doet recht aan de context van het museum en zijn verzamelingen en biedt kansen voor een scherpere profilering. Het museum kan verhalen vertellen over keramiëk uit Azië en Europa in de context van bredere culturele ontwikkelingen wereldwijd. Het beschikt over een aantal unieke en zeer onderscheidende deelcollecties in samenhang met een aantal representatieve verzamelingen waarmee de verhalen verteld en getoond kunnen worden.

Met verschillende Nederlandse en buitenlandse musea, andere keramiëk-gerelateerde instellingen en universiteiten is het Princessehof samenwerkingsverbanden aangegaan². Deze samenwerking bestaat uit het uitwisselen van expertise, het verrichten van onderzoek, de gemeenschappelijke organisatie van tentoonstellingen en symposia, het initiëren van de productie van nieuwe keramische kunst, het gezamenlijk ontsluiten van de collecties en het onderling afstemmen met betrekking tot collectievorming.

Deze spanwijdte reikt aanzienlijk verder dan de rijksbijdrage mogelijk maakt, en is voor een belangrijk deel te danken aan de vergaande organisatorische samenwerking met het Fries Museum. de samenwerking heeft geresulteerd in een grote mate van synergie en in een sterk toegenomen professionalisering van de staf.

² Voorbeelden hiervan zijn de samenwerking binnen het platform voor Aziatische Keramiëk (www.aziatischekeramiëk.nl), het ASEMUS netwerk van Aziatische en Europese musea (asemus.museum) en VCM (masterpieces.asemus.museum), en met het Nationaal Museum van Korea.

2. De collectie op hoofdlijnen

De collectie van het Prinsessehof omvat enkele (inter)nationale topstukken, maar is vooral van belang doordat de voorwerpen samen een goed beeld geven van de ontwikkeling van de keramiek in Azië, met name China, en in Europa, met name Nederland. En daarnaast ook een goed beeld geven van de wisselwerking tussen Azië en Europa vanaf ruwweg de 16de eeuw. De collectie Midden Oosten vormt een schakel tussen deze twee gebieden. Met deze collectie vertelt het museum verhalen over handel, inspiratie, culturele uitwisseling en mensen.

Belangrijke deelcollecties binnen het collectiegebied Aziatische keramiek zijn de collecties Zhangzhou, martavanen (grote voorraadpotten), Ming topstukken en Chinese keramiek voor de eigen markt.

Binnen de Europese keramiek vormen Delfts uit de provincie (inclusief Fries aardewerk de collectie Nederlandse art nouveau en art déco en de tegelcollectie) de zwaartepunten.

Voor de moderne en hedendaagse keramiek is de ontwikkeling van de studiokeramiek in Nederland goed vertegenwoordigd in de collectie, evenals de beeldende keramiek vanaf 1950. Vanaf 2015 is er ook actieve aandacht voor de vormgeving.

2.1 Collectiebeschrijving

2.1.1 Geschiedenis van de collectie

Aan de wieg van Keramiemuseum Prinsessehof staat Nanne Ottema (1874-1955), een markante Friese notaris die een gepassioneerd verzamelaar was. Hij had een brede belangstelling en bracht een groot aantal collecties bijeen, uiteenlopend van schilderijen, grafiek, zilver, meubels en textiel tot Friese volkskunst. Zijn grootste interesse ging uit naar keramiek, in het bijzonder naar Chinees porselein. In de loop van zijn leven zou hij hiervan een omvangrijke en waardevolle collectie samenstellen.

In 1917 kreeg Ottema van de gemeente Leeuwarden de beschikking over het voormalige stadspaleis van prinses Maria Louise van Hessen-Kassel (1688-1765) – het Prinsessehof – waar hij een deel van zijn verzamelingen onderbracht. Zijn collectie was enkele jaren daarvoor, in 1910, aanzienlijk in omvang toegenomen toen hij de verzameling Indische kunst en kunstnijverheid van de Friese onderwijzer Anne Tjibbes van der Meulen (1862-1934) overnam. In 1926 werd ook de verzameling Zhangzhou keramiek van de mijnningenieur Reinier Dirk Verbeek (1841-1926) aan Ottema's collectie toegevoegd. Samen vormen deze drie verzamelingen de kern van de collectie Aziatische keramiek van het Prinsessehof.

Bijna 38 jaar lang, van 1917 tot aan zijn dood in 1955, was Ottema directeur en conservator van het Prinsessehof. In deze jaren breidde hij de keramiekcollectie gestaag uit, onder meer met belangrijke verzamelingen tegels en Noord-Nederlandse majolica. Ook kocht hij werk van eigentijdse keramisten die zich lieten inspireren door Aziatische keramiek. Van groot belang ten slotte is Ottema's omvangrijke bibliotheek, die hij parallel aan zijn kunstverzamelingen en met evenveel bezieling en kennis opbouwde. De collectie is sinds 2013 ondergebracht bij Tresoar.

In de afgelopen 60 jaar zijn onder verschillende directeuren de collecties uitgebreid met schenkingen, legaten en aankopen op het gebied van historische en hedendaagse keramiek. De laatste jaren is vooral ingezet op de Oost-West relatie van de collectie en het verzamelbeleid is

hierop afgestemd. Ottema's aanvankelijke plan om het Princessehof in te richten als museum voor kunstnijverheid, maakte in de loop der jaren plaats voor de overtuiging dat het een in keramiek gespecialiseerd museum zou moeten worden. Zelf heeft hij dit idee niet meer kunnen realiseren, maar zijn opvolgers hebben het tot uitgangspunt genomen in hun presentatie- en verzamelbeleid.

In de afgelopen 60 jaar zijn onder verschillende directeuren de collecties uitgebreid met schenkingen, legaten en aankopen op het gebied van historische en hedendaagse keramiek. De laatste jaren is vooral ingezet op de Oost-West relatie van de collectie en het verzamelbeleid is hierop afgestemd.

2.1.2 Herkomst en eigendom van de collectie

Zoals naar voren is gekomen in de geschiedenis van de collectie is het Princessehof nauw verbonden met Nanne Ottema. Na diens overlijden in 1955 is een stichting in het leven geroepen die zijn vermogen beheert. Het eigendom van zijn collecties is overgegaan naar deze stichting, de Ottema-Kingma Stichting (OKS) geheten, naar het echtpaar Ottema-Kingma. Met de rendementen van het vermogen breidt de OKS de collecties van Nanne Ottema uit in diens geest. Daarmee is de OKS de grootste bruikleengever van de collecties van het Princessehof (20.881 objecten) .

Een tweede belangrijke bruikleengever is de Stichting Van Achterbergh-Domhof (399 objecten), die de collectie beheert van de heer J.W.N. van Achterbergh. Van Achterbergh heeft de stichting, genoemd naar zijn beide ouders, zelf in het leven geroepen.

Bij de verzelfstandiging van het Princessehof in 2001 is ook de Gemeente Leeuwarden bruikleengever van het museum geworden, namelijk van de collectieonderdelen die het Princessehof vanaf 1917 als gemeentelijke instelling heeft verworven (3.927 objecten).

2.1.3 Collectieomvang en indeling in collectiegebieden en deelcollecties

De collectie telt op dit moment ruim 38.000 collectierecords. Veel voorwerpen zijn echter onder één objectnummer geregistreerd. Deze z.g. bulkregistratie zal in deze beleidsperiode verder worden uitgesplitst. De totale collectie zal naar verwachting ca. 42.000 voorwerpen omvatten.

In de collectiedatabase zijn de hoofdcollecties als volgt terug te vinden:

- Aziatische keramiek: ca. 8.100 voorwerpen
- Europese keramiek: ca. 20.000 voorwerpen
- Moderne en hedendaagse keramiek: ca. 3.700 voorwerpen
- Non-keramische collecties: 5.577 stuks.

De drie conservatoren zijn direct gerelateerd aan de drie collectiegebieden:

- Aziatische keramiek (inclusief Midden-Oosten)
- Europese keramiek
- Moderne en hedendaagse keramiek.

De huidige indeling in deelcollecties is nog gebaseerd op de indeling zoals die momenteel is opgenomen in de collectiedatabase. Deze indeling maakt zowel inhoudelijke focus als gestructureerd fysiek beheer mogelijk maar loopt niet altijd parallel met de indeling in collectiegebieden. De deelcollectie tegels omvat bijvoorbeeld alle drie de collectiegebieden.

2.1.4 Collectieprofiel

Van oudsher zijn de collecties van het museum grotendeels afkomstig uit Azië (vooral China en Japan) en Europa. De collectie Chinese en Japanse exportkeramiek voor de Aziatische en Europese markt vanaf de 16de t/m de 18de eeuw is internationaal bekend.

De collectie Europa laat de ontwikkeling van met name de Nederlandse keramiek zien vanaf de periode 1500 t/m de 20ste eeuw in de bredere context van de Europese keramiek (vergelijkbare voorbeelden). Zwaartepunten zijn tinglazuur aardewerk, creamware, en art nouveau en art deco keramiek.

De collectie moderne en hedendaagse keramiek geeft een zeer goed beeld van de ontwikkelingen van de studiokeramiek en de beeldende keramiek vanaf circa 1950. Vanaf 2015 is er ook actieve aandacht voor vormgeving.

2.1.5 Collectiewaardering

Het profiel van het Princessehof is gefocust op keramiek. Daarmee is ooit verzamelde non-keramische collectie niet meer op zijn plaats in het Princessehof. Om die reden wordt deze collectie ontzamd. Het gaat hierbij om een forse ontzaming, die wij in ieder geval administratief afgerond willen hebben voor het einde van 2020. De non-keramische collectie verhuist hoe dan ook niet mee naar het KSF. Mogelijk moet de herbestemming van de collectie deels in de beleidsperiode 2021-2024 plaatsvinden.

2.1.6 Kerncollectie

Als kerncollecties van Keramiemuseum Princessehof, waarmee het zich landelijk en internationaal onderscheidt, zijn de volgende aan te merken.

- Ming (Azië)

De Ming periode voor 1600 is goed vertegenwoordigd met vroeg blauwwitte topstukken.

- Chinese en Japanse handelskeramiek voor Zuidoost-Azië en Europa

Deze collectie bestaat uit Chinees celadon voor Zuidoost-Azië en het Midden-Oosten, dat een belangrijke rol speelde in de handelsconnecties tussen Azië en Europa. Uniek is de verzameling martavanen (grote voorraadpotten). Zhangzhou, kraak

- Tinglazuur aardewerk

Waaronder Fries aardewerk dat de vervaardiging ervan wordt geplaatst in de context van de omvangrijke tinglazuur-productie in Nederland en Europa.

- Nederlandse Art nouveau en art deco

In omvang en veelzijdigheid een van de belangrijkste verzamelingen in Nederland op dit terrein.

- Hedendaagse keramiek

Het Princessehof verwerft structureel hedendaagse keramiek. Het aankoop- en presentatiebeleid voor moderne en hedendaagse keramiek is in een apart beleidsplan geformuleerd.

2.2 Collectievorming

2.2.1 Uitgangspunten

Het verwervingsbeleid van het Princessehof is gericht op 'selectie aan de poort'. Het museum kijkt zeer kritisch naar nieuwe verwervingen en hanteert de volgende criteria:

- ze voldoen aan het collectieprofiel,
- ze passen in een deelcollectie,
- ze hebben relevantie, impact en urgentie
- de financiële middelen, inclusief voor het transport, eventuele restauratie etc. zijn voorhanden
- voor aankopen van historische keramiek geldt dat ze in de vaste opstelling worden opgenomen.

Bij verwervingen zoekt het Princessehof bovendien actief contact met instellingen die op hetzelfde terrein actief zijn, zodat aanwinsten worden afgestemd op de reeds aanwezige Collectie Nederland. Het Princessehof nodigt andere instellingen uit op dezelfde wijze vooraf contact te zoeken, zodat doublures en minderwaardige verwervingen in de toekomst kunnen worden vermeden.

Het Princessehof werkt actief aan een goede band met stichtingen, verzamelaars en andere privépersonen in Nederland en daarbuiten. Zij zijn de toekomstige schenkers en begunstigers met legaten en erfenissen. Het museum is daarbij wel streng aan de poort en onderhandelt met alle schenkers over het zelfstandige mandaat van het museum vanaf de overdracht van collectie.

2.2.2 Aziatische keramiek

Met de Aziatische collectie kan de ontwikkeling van de Chinese keramiek, zowel voor de Aziatische markt als Europese markt, goed worden weergegeven in de vaste opstelling. Japan en Korea zijn slechter vertegenwoordigd en behoeven aanvulling van enkele sterke voorbeelden. Met behulp van fondsen, zoals de OKS, Vereniging Rembrandt, Mondriaan Fonds en Wassenbergh Clarijs Fontein Stichting, kunnen dit soort aankopen mogelijk worden gemaakt. Een voorbeeld zijn Kakiemon plasticen die in 2016 met steun van bovengenoemde fondsen zijn verworven. Een andere manier om de collectie te versterken is het in bruikleen nemen van topstukken uit particulier bezit. Zo kocht een particulier in 2015 een belangrijke plastic op het gebied van Chinese export keramiek – Mrs Duff – en gaf deze in bruikleen aan het Princessehof waar het sindsdien in de vaste opstelling staat.

In 2021 staat er een tentoonstelling over de Koreaanse keramiek gepland, in samenwerking met het National Museum of Korea. Dit is een goede gelegenheid om actief naar stukken Koreaanse keramiek te zoeken die de eigen collectie kunnen versterken. Eind 2018 zijn in dit kader twee porseleinen kommetjes uit de 15^e eeuw verworven via de OKS. Ze zullen in de tentoonstelling in 2021 prachtig laten zien hoe het Koreaanse porselein de link vormt tussen de Chinese en Japanse. Na de gerichte aandacht voor Korea in 2021 zal de schijnwerper waarschijnlijk gericht worden op Vietnam, dat ook een rijke en interessante keramiektraditie kent.

2.2.3 Europese keramiek

De afgelopen tien jaar is er sterk ingezet op het verzamelen van Nederlands tinglazuur aardewerk uit andere plaatsen dan Delft: Rotterdam, Amsterdam, Utrecht, Arnhem en Friesland. Ook voor deze collectie geldt dat verwervingen te realiseren zijn door aanvragen bij de eerdergenoemde fondsen. Zo zijn in 2016 een aantal representatieve stukken van Utrechts en Amsterdamse faïence uit de 18de en 19de eeuw verworven met steun van de OKS. De collectie art nouveau en art déco wordt ook regelmatig aangevuld met stukken uit particuliere collecties met steun van fondsen als het

Mondriaan Fonds en de Wassenbergh Clarijs Fontein Stichting. Ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan in 2017 van het Princessehof heeft de OKS twee 18e-eeuwse topstukken van de Amsterdamse fabriek van Ary Blankers verworven en in bruikleen gegeven aan het Princessehof.

Door de bijzondere positie van het Princessehof als nationaal keramiekmuseum zijn er ook veel contacten met verzamelaars. Verschillende verzamelaars hebben dan ook bij leven en welzijn het museum met belangrijke schenkingen of bruiklenen bedacht. Ook krijgt het museum wel eens de eerste keus als collecties van verzamelaars. Zo zijn er belangrijke stukken in het museum terechtgekomen uit de collecties van van Achterbergh en van den Akker. Omdat de collectie van het museum op dit gebied al sterk is en het aanbod op de markt erg groot, gaan we ook bij dergelijke verwervingen zeer selectief te werk.

2.2.4 Hedendaagse keramiek

De acquisitie van hedendaagse keramiek is van belang voor de continuïteit, om zo blijvend een representatief beeld te kunnen laten zien van de ontwikkelingen vanaf eind negentiende eeuw tot heden.

De collectie hedendaagse keramiek wordt vergroot vooral dankzij de aankoopregeling van het Mondriaan Fonds, en dankzij de samenwerking met de Vriendenvereniging. Het Princessehof kijkt daarbij nadrukkelijk naar het versterken van de Collectie Nederland. Het doel is meer zichtbaarheid van keramiek op verschillende relevante plekken in Nederland. Het museum kiest daarbij zelf voor een actieve rol in het veld door veel aandacht te geven aan technische en inhoudelijke ontwikkelingen bij keramisten. Daarbij zullen ook opdrachten worden gegeven.

2.2.5 Verzamelen

Voorstellen voor nieuwe aanwinsten worden collectief besproken met alle conservatoren, het hoofd collecties en de directeur. Daarbij zet de voordragende conservator uiteen wat het belang van het voorwerp of de voorwerpen c.q. collectie is voor de collectie van het Princessehof, hoe het/ze passen binnen het collectieprofiel en om welke urgentie en impact het daarbij gaat. Belangrijk bij de afweging is ook de herkomst van het voorwerp, of een dergelijk voorwerp elders in Nederland al in een museale collectie is, mogelijke conserveringsproblemen (in de toekomst) en kosten voor bijvoorbeeld transport en opslag. Voorgenomen aanwinsten worden als zodanig met beschrijving en foto opgenomen in de digitale collectiedatabase. Deze strenge procedure geldt zowel voor actief als voor passief verzamelen.

Voor aanwinsten op het gebied van hedendaagse keramiek kan het museum een beroep doen op de Vriendenvereniging van het Princessehof en op de Van Achterbergh-Domhof Stichting, die beide jaarlijks een vast bedrag ter beschikking stellen. Bij het Mondriaanfonds kan elke twee jaar een aanvraag worden ingediend in het kader van de regeling voor structurele aankopen design en moderne kunst na 1945. In de afgelopen zes jaar heeft het Princessehof de samenwerking gezocht met het Stedelijk Museum 's-Hertogenbosch in een gezamenlijk aankoopbeleid binnen deze regeling van het Mondriaan Fonds. De afstemming bleek niet vanzelfsprekend. Dit experiment is beëindigd toen het SM's een ander profiel koos en verder gaat als designmuseum. Omdat het Princessehof overtuigd blijft van de waarde van afstemming op het gebied van verwervingsbeleid, zal het in 2019 verkennen of er een ander museum te vinden is waar deze vorm van samenwerking wel zijn vruchten af kan werpen. De aanvraag van het Princessehof voor de perioden 2016-2017 en 2018-2019 zijn gehonoreerd. Voor volgende perioden van twee jaar zullen weer aanvragen worden uitgewerkt en ingediend.

2.2.6 Selecteren en ontzamelen

In het verleden zijn ook voorwerpen verzameld die naar de huidige maatstaven beter niet in de collectie waren opgenomen. Zo zijn er veel non-keramische voorwerpen verzameld die nu niet meer bij het collectieprofiel van het museum passen. Omdat de collecties naar verwachting in 2021-2022 worden overgebracht naar het KSF is besloten om deze deelcollectie te ontzamelen en hoe dan ook niet mee te laten verhuizen naar het KSF. Er zal vanaf de periode 2019-2020 gezocht worden naar een museale herbestemming voor deze deelcollectie.

Dit geldt ook voor de kleinere deelcollecties die in het verleden zijn verzameld zoals de Surinaamse, Pre-Columbiaanse en Afrikaanse keramiek. Hiervoor zal onderzocht worden waar ze het beste op hun plek zijn.

2.3 Behoud en beheer

Voor het dagelijks onderhoud van de collectie en het up-to-date houden van de collectiedatabase is 1,98 fte medewerkers behoud, beheer en kennismanagement beschikbaar (inclusief de teamleider). De behoudsmedewerkers controleren het klimaat en de andere bewaaromstandigheden in de depots en museale ruimten en houden voorwerpen, vitrines en depots stofvrij. Zij halen voorwerpen tevoorschijn voor gebruik en zorgen voor de juiste handling van de voorwerpen. Na gebruik bergen zij de voorwerpen weer op de juiste standplaats op. Zij doen de fysieke afhandeling van het bruikleenverkeer en zorgen dat de standplaatsregistratie en de collectiedatabase steeds op orde zijn. De omgang met de collecties wordt uitgevoerd met gestandaardiseerde procedures die ontleend zijn aan of aansluiten bij SPECTRUM, de standaard voor collectiebeheer in musea.

Wat de depotsituatie betreft: de depots op zolder en in de kelder van het Prinsessehof zijn krap, niet geklimatiseerd en voorzien van open stellingen. Door de open opzet van de stellingen slaat er stof neer op de voorwerpen; door de krappe ruimte op de planken lopen ze meer risico op schade bij hantering. In de 'Collectiestrategie 2014-2016' werd daarom het voornemen uitgesproken om aan te sluiten bij het Kolleksjesintrum Fryslân (KSF): het nieuwe depot voor de collecties voor de vier provinciale musea in Friesland en voor het provinciale archief Tresoar. De verwachting was toen dat de provincie daarvoor toestemming zou geven en dat de kostbare verhuizingsoperatie gefinancierd zou kunnen worden uit de financiële reserve van het museum. Helaas blijkt de werkelijkheid weerbarstiger.

Allereerst wil de provincie pas instemmen met de inhuizing van de depotcollectie als het Fries Museum, waarmee het Prinsessehof in 2006 is gefuseerd, 20% (volume) van zijn collectie heeft afgestoten. De museumorganisatie zal dus een programma van collectiewaardering en ontzaming moeten afwickelen, dat naast de overige werkzaamheden alle beschikbare capaciteit zal opeisen tot en met 2020. Ten tweede is de financiële reserve van het Prinsessehof anders dan verwacht flink afgenomen als gevolg van de terugvordering door het ministerie van OCW van het bestemmingsfonds OCW.

Het Prinsessehof zal daarom de periode 2019-2020 gebruiken om de verhuizing van de collectie goed voor te bereiden en de middelen daarvoor beschikbaar te krijgen. Voor de non-keramische objecten wordt een ontzamelplan uitgewerkt, dat er op gericht zal zijn om het administratieve deel van de ontzaming (waardering, selectie, vastleggen afstotingsbesluit en gunningsvolgorde, plan voor herplaatsing/verdere afwikkeling) voltooid te hebben voor de verhuizingsoperatie begint. Deze collectie zal hoe dan ook niet meeverhuizen naar het KSF: het deel dat dan nog geen herplaatsing heeft gevonden zal vanuit het oude depot worden herbestemd.

Als de benodigde middelen kunnen worden veiliggesteld en de toestemming van de provincie is verkregen, zal de daadwerkelijke verhuizing in 2021-22 plaatsvinden. Voor de gehele verhuizingsoperatie wordt een projectplan opgesteld, inclusief inrichtingsplan. Tijdens de verhuizing/inhuizing zal een 'productiestraat' worden ingericht, waarbij de collectie wordt geïnventariseerd en op conditie gecontroleerd, van barcodelabels (ten behoeve van de standplaatsing) en waar nodig van aanvullende registratiegegevens en digitale foto's voorzien. Hierdoor zullen de achterstanden in beheer en registratie worden weggewerkt.

Ondertussen zal worden gewerkt aan het structureel verbeteren en borgen van de kwaliteit van het collectiebeheer. Vanaf 2019 wordt het gebruik van de SPECTRUM-procedures verder uitgewerkt tot een kwaliteitszorgsysteem. Het team zal daarbij samen met de teamleider en hoofd collecties

werken aan het opstellen van gedetailleerder jaarplanningen met daarin opgenomen het beheer, onderhoud, het uitvoeren van checks, reageren op audits, het controleren en bespreken van geplande en bestede uren, de verhouding tussen deze lijnwerkzaamheden en de projecten als tentoonstellingen, grote bruiklenen en inlopen van achterstanden. Door de kwaliteit tot weerkerend onderwerp op het afdelingsoverleg te maken en de inbreng van de collectiemedewerkers in het systeem mee te nemen zal het draagvlak en de scherppte worden versterkt en kan kwalitatief steeds beter worden ingespeeld op de vraag vanuit de eigen organisatie en daarbuiten.

Dit kwaliteitssysteem zal worden voltooid en volledig geïmplementeerd in 2022-24.

Deze aanpak is ingebed in een breed programma in het kader van het Organisatie- en Personeelsplan 2017-2024, dat het Fries Museum en Prinsessehof eind 2018 hebben ingezet. Dit zal in 2019 worden uitgewerkt in een Ontwikkelplan. Hierbij is de inzet om effectiviteit en efficiency te vergoten door verbetering van procedures, door de professionals meer mogelijkheden te geven om hun eigen werk en samenwerking beter te organiseren, door te onderzoeken waar projectmatig werken nog beter kan worden toegepast en hoe de lijnwerkzaamheden beter kunnen worden afgestemd op de lopende projecten. Juist bij de afdeling Behoud, Beheer en Kennismanagement is er sprake van veel lijnwerkzaamheden tegenover harde deadlines vanuit projecten voor beide musea. De verwachting is dat deze programmaliijnen vanaf 2019 hun vruchten af zullen gaan werpen, als ze worden opgenomen in de opzet van een kwaliteitssysteem voor de afdeling.

2.3.1 Bewaaromstandigheden

In de huidige collectiedepots zijn de veiligheid en bewaarcondities voor de collecties verre van ideaal (zie hierboven). Het gaat om depots op de zolder en in de kelder zonder klimatisering en met open, tamelijk krappe stellingen, waardoor de collectie verstoofd raakt en het risico op beschadigingen bij hantering niet optimaal gereduceerd wordt. Het streven is er daarom op gericht om de collectie zodra dit kan in te huizen in het KSF

De verhuizing van de collecties naar het KSF zal de risico's voor de collectie aanzienlijk verminderen, vooral door een goed gereguleerd klimaat en een uitgekiende opslagmethodiek.

2.3.2 Preventieve conservering

De huidige opslag van het grootste gedeelte van de collecties in de collecties op de zolder en in de kelder van het Prinsessehof voldoen niet aan alle kwaliteitseisen. De voorwerpen staan in open stellingen waardoor er stof op kan neerslaan. Het grootste risico schuilt in het hanteren van de collectie-onderdelen in de stellingen die aan de krappe kant zijn. Dit risico is gereduceerd door uitsluitend behoudsmedewerkers met kennis van zaken in te zetten voor het hanteren.

Voor het hanteren van de collecties zijn protocollen opgesteld die ook worden nageleefd.

Ook vanwege de preventieve conservering wordt op een verhuizing van de depotcollectie naar het KSF aangestuurd: daarmee zou die direct op een veel hoger niveau komen.

2.3.3 Actieve conservering en restauratie

Het Prinsessehof beperkt zich momenteel tot programma-gestuurde conservering en restauratie. Dat wil zeggen dat voorwerpen een conserverende behandeling of restauratie ondergaan als dat nodig blijkt zodra ze tentoongesteld gaan worden of in bruikleen gevraagd. Als de toestand van een voorwerp dermate slecht c.q. verslechterd is dat conservering en/of restauratie onvermijdelijk is

geworden, wordt het voorwerp voor behandeling voorgedragen. Tijdens de inhuizing in het KSF zal worden vastgelegd welke collectieonderdelen extra aandacht of behandeling nodig hebben.

Het museum heeft geen restaurator in dienst, dus elke conserverende behandeling en restauratie moet extern plaatsvinden. Het beschikbare budget hiervoor is zeer bescheiden. Daarom doet het museum, meestal met succes, een beroep op bijdragen van fondsen. Met name de Wassenbergh-Clarijs-Fontein Stichting en de Ottema-Kingma Stichting zijn, mits goed beargumenteerd, bereid een deel van de kosten voor hun rekening te nemen waarbij het museum een bepaald percentage zelf bijdraagt.

2.3.4 Veiligheidszorg

Veiligheidszorg (of beter gezegd: risicobeleid, inclusief ontvreemding en andere risico's) betekent voor het Prinsessehof integraal risicomangement. Daaronder verstaat het museum collectie- en kennisrisico's in beeld hebben, het vergroten van risicobewustzijn leidend tot bewuste aanpak of acceptatie van risico's en regelmatige bespreking van risico's en processen op managementniveau.

De beveiliging van het museumgebouw is – zeker na de recente verbouwing en herinrichting - in technisch opzicht up to date. De kans op inbraak en diefstal is zoveel mogelijk teruggedrongen. Daarnaast zijn er standaardprocedures die zorgen dat alleen daartoe bevoegde personeelsleden toegang hebben tot ruimtes en vitrines met collecties. Voor het hanteren van de collecties zijn protocollen opgesteld. Het Prinsessehof beschikt over een eigen team van beveiligers dat de veiligheid van collectie en publiek zoveel mogelijk garandeert.

Het Prinsessehof beschikt over een Collectiehulpverleningsplan (CHV plan) uit 2015. Het plan wordt in deze beleidsperiode operationeel gemaakt, getest en geëvalueerd. In augustus 2018 heeft de eerste test met succes plaatsgevonden.

2.3.5 Collectieverzekering

De collecties die het Prinsessehof in eigendom en in beheer heeft, zijn verzekerd. Deze collectieverzekering brengt jaarlijks hoge terugkerende kosten met zich mee, vooral voor langdurige bruiklenen (zoals van de OKS en de gemeente Leeuwarden). De meeste voormalige rijksmusea, provinciale en gemeentelijke musea verzekeren hun langdurige bruiklenen niet maar hebben met de eigenaars – meestal het rijk, de provincie of de gemeente – een zogenaamde beheersovereenkomst afgesloten. Dat gebeurt in principe voor een langere tijd, meestal 20 of 30 jaar. In de overeenkomst wordt bepaald dat het museum als een goede huisvader voor de collectie zorgt. Bij schade zorgt het museum voor restauratie. Echter, mits niet door onachtzaamheid veroorzaakt, accepteert de betreffende overheid verlies door calamiteiten zoals brand of diefstal. Bij diefstal wordt dan niet de waarde uitgekeerd maar worden wel acties ondernomen om de voorwerpen terug te krijgen. Een dergelijke beheersovereenkomst bestaat in Friesland nog niet.

Het Prinsessehof streeft naar dergelijke beheersovereenkomsten met de belangrijkste eigenaren van de collectie die het beheert. Om onverhoopte schade aan langdurige bruiklenen te kunnen herstellen, bouwt het zelf dan een reserve op in de vorm van een restauratiefonds als onderdeel van een Collectiefonds. De voorziening wordt aangelegd met de jaarlijkse besparing op de verzekering. Totdat het restauratiefonds voldoende groot is, dekken de overige middelen van het Collectiefonds het risico. Kortlopende bruiklenen blijven verzekerd zoals nu het geval is. Met de grote bruikleengevers is afgesproken dat beheersovereenkomsten worden afgesloten na de verhuizing naar het KSF, waar de risico's aanzienlijk kleiner zijn.

2.4 Collectieregistratie en –documentatie

2.4.1 Informatiestrategie

De collectie van het Princessehof behoort tot het publieke domein. Het museum heeft als informatiestrategie om informatie over de collectie (voorwerpgegevens, afbeeldingen, teksten) als open data vrij beschikbaar te stellen volgens de Creative Commons licentie Naamsvermelding – Gelijk Delen Internationaal 4.0³. Vanzelfsprekend respecteert het museum hierbij de geldende (auteurs)rechten. Open data zijn gegevens die vrij (her)gebruikt en verspreid mogen worden. Het Princessehof kan hier met zijn rijke collectie en informatie over keramiek een belangrijke faciliterende rol vervullen voor geïnteresseerden, verzamelaars, onderwijs en onderzoek.

Het Princessehof is met collectie-informatie (metadata en afbeeldingen) al zichtbaar op themasites zoals www.aziatischekeramiek.nl en [Virtual Collection of Asian Masterpieces \(masterpieces.asemus.museum\)](http://VirtualCollectionofAsianMasterpieces(masterpieces.asemus.museum)), of op aggregator-sites zoals de landelijke [Collectie Nederland](http://CollectieNederland)⁴. Met open data kunnen ontwikkelaars van websites en apps laagdrempelig, goedkoop en flexibel informatie uit verschillende bronnen combineren. Het mixen van informatie maakt nieuwe diensten en inzichten mogelijk. Veel informatie wordt op dit moment alleen op de eigen website van instellingen getoond. Door dezelfde informatie te publiceren als open data kunnen anderen de data beschikbaar maken in een handzame vorm via apps of websites, of op nieuwe manieren verrijken. Op deze manier wordt innovatie gestimuleerd. We laten het aan de gebruiker (ontwikkelaar) over hoe onze data het beste ingezet kunnen worden. Wij maken onszelf tot schakel in een informatieketen in de zin van eCultuur: meer interactie, meer publieksparticipatie. Het Princessehof sluit zich hiermee samen met het Fries Museum aan bij de nationale strategie die door het Netwerk Digitaal Erfgoed wordt gepropageerd. Wij willen onze digitale erfgoed informatie beter bruikbaar, zichtbaar en houdbaar maken, en hebben daarom van harte het Manifest Netwerk Digitaal Erfgoed ondertekend.

Toen het Princessehof zijn eerste Informatieplan (2007-2011) samenstelde, was de conclusie over de destijds bestaande situatie dat de informatievoorzieningen van het museum beperkt zijn. Er was toen nog weinig informatie over de collecties beschikbaar voor publiek, bezoekers en onderzoekers. Eveneens was de informatie over de collectie voor de eigen medewerkers dan nog moeilijk toegankelijk. Intussen is de situatie sterk verbeterd maar nog niet ideaal. Het project om de gehele collectie op het niveau van de basisgegevens digitaal te registreren is afgerond. De bedoeling was dat de basisgegevens vervolgens zouden worden aangevuld met inhoudelijke informatie, maar daar zijn de conservatoren door de beperkt beschikbare tijd nog onvoldoende aan toe gekomen. Ook zijn er van zo'n 30 % van alle voorwerpen nog geen digitale foto's beschikbaar (stand per december 2018). Daardoor is de collectiedatabase anno 2018 nog niet de informatiebron voor eigen medewerkers, bezoekers, onderzoekers en het brede publiek die het zou kunnen zijn.

In deze en de volgende beleidsperiode wordt hard gewerkt aan opschoning van de gegevens, toevoegen van digitale foto's en aanvullen met inhoudelijke informatie over de collecties. Dit is geheel volgens de uitgangspunten van de lijn Bruikbaar van NDE: wij zijn als instelling zelf verantwoordelijk voor de toegankelijkheid en bruikbaarheid van de informatie die wij aanbieden. De doelstellingen tot en met eind 2022 (na het grote inhuizings- en verbeterproject) zijn:

³ <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.nl>

⁴ Zie

[https://www.collectienederland.nl/search/?q=princessehof&qf\[\]=edm_dataProvider%3APrincessehof%20Leeuwarden,%20Nationaal%20Keramiemuseum](https://www.collectienederland.nl/search/?q=princessehof&qf[]=edm_dataProvider%3APrincessehof%20Leeuwarden,%20Nationaal%20Keramiemuseum)

- 90% van de collecties gestandaardiseerd met de basisgegevens digitaal ontsloten.
- 80% is te raadplegen door het publiek via de online collectiedatabase, waarvan 85% met digitaal beeld. Bij de inhuizing in het KSF (in 2021-2022; zie *Hoofdstuk 2.3*) zal zoveel mogelijk het ontbrekende beeldmateriaal worden geproduceerd.
- De medewerkers dragen ook op het gebied van registratie en documentatie bij aan de totstandkoming van het kwaliteitszorgsysteem, gebaseerd op de standaardprocedures die ontleend zijn aan SPECTRUM, en werken daar ook mee.

Met deze gegevens en onder voorbehoud van voldoende middelen zal tijdens deze beleidsperiode een nieuw Informatieplan worden opgesteld, dat tijdens de volgende beleidsperiode 2021-2024 kan worden uitgevoerd. Daarin zal het museum de kansen van de Open Data-wereld actiever gaan benutten: het museum loopt momenteel op digitaliseringsgebied wel wat achter, maar kan die achterstand ook inzetten als inspiratiebron voor de digitale gebruikersgemeenschap om zich heen. Door het aangaan van nieuwe samenwerkingen, het zoeken van andere dataplatformen, het laten koppelen met andere databronnen en het opvragen, analyseren en indien relevant integreren van gelinkte metadata verrijkt het museum de eigen kennis, zichtbaarheid en relevantie .

2.4.2 Collectiemanagementsysteem

Het Prinsessehof maakt dankzij de fusie met het Fries Museum vanaf 2016 gebruik van het CMS Adlib Enterprise als onderdeel van de gedeelde service vanuit het KSF en gedeeld met de vier provinciale musea, waaronder het Fries Museum. Het gebruik van hetzelfde systeem vergemakkelijkt onderlinge samenwerking. Doordat het systeem cloud-based werkt, is gebruik op de verschillende locaties van het museum relatief eenvoudig.

Het technisch beheer van het CMS is ondergebracht bij de ICT-afdeling van Tresoar om zo de capaciteit, beschikbaarheid, betrouwbaarheid en beheersbaarheid van de ICT-systemen beter te kunnen garanderen.

Het functioneel beheer van het CMS is in handen van een medewerker van team Behoud, Beheer en Kennismanagement.

2.4.3 Registratie

Alle voorwerpen in het museum worden conform de SPECTRUM procedures op basisregistratieniveau geregistreerd. De volgende zeven velden, die vereist zijn om een museumvoorwerp te registreren, zijn ingevuld:

1. Instellingsnaam (beherende instelling)
2. Inventarisnummer
3. Voorwerpnaam
4. Verwervingsdatum
5. Methode van verwerving
6. Verworven van wie
7. Standplaats

Waar mogelijk is meer informatie toegevoegd zoals materiaal, afmetingen, conditie, inhoudelijke beschrijvingen, literatuurverwijzingen, tentoonstellingsgegevens, restauratie informatie.

De basisregistratie van alle voorwerpen in de collectie is een vereiste voor elk erkend museum. Het Prinsessehof voldoet hieraan met twee kanttekeningen:

- In het verleden blijken voorwerpen vaak als ‘bulk’ te zijn geregistreerd. Dat wil zeggen dat bijvoorbeeld een heel servies is geregistreerd onder één inventarisnummer. De geleidelijke ontdebelling van deze bulkregistratie heeft tot gevolg dat het aantal collectierecords van het Princessehof harder groeit dan met het jaarlijkse aantal nieuwe aanwinsten. Een ander gevolg is dat het veel tijd vergt om dit met terugwerkende kracht in de database en fysiek (nummering op objecten) te herstellen. Het is niettemin een opdracht die moet worden uitgevoerd: de duidelijke standaardmethodiek van het KSF vereist dit.
- In de tweede plaats is niet de hele collectie al digitaal geregistreerd met de basisgegevens. Deels heeft dat met het eerste punt te maken en deels met een hardnekkige groep ‘probleemgevallen’:
 - voorwerpen die wel in het registratiesysteem bestaan maar die fysiek niet te traceren zijn en
 - voorwerpen die zonder nummer in de kasten staan, zodat ze niet in de collectiedatabase zijn te traceren. Vaak gaat het hierbij om voorwerpen die hun nummer zijn kwijtgeraakt (of waarbij het aangebrachte nummer onleesbaar is geworden).

De doelstelling is om eind 2020 90% van alle voorwerpen in de collectiedatabase te hebben opgenomen. De resterende 10% betreft de probleemgevallen. Omdat bij de verhuizing naar/inhuizing in het KSF in 2021-2022 de collectie volledig wordt geïnventariseerd en daarbij projectmatig wordt gewerkt aan het inlopen van de achterstanden op het gebied van registratie, zal een groot deel van deze probleemgevallen worden opgelost in het inventarisatieproces en het daarop volgende ‘bezemklas-programma’: de ongenummerd aangetroffen en nog niet geïdentificeerde voorwerpen zullen goed geregistreerd in Adlib worden opgenomen en daarna worden vergeleken met de nog niet getraceerde Adlib-records. Wat dan nog van de ‘bezemklas’ overblijft, wordt apart gezet. Ervaringen bij andere musea leren dat daarvan nog wel gevallen zullen worden opgehelderd door het digitaliseren van het collectie-archief (zie [Hoofdstuk 2.4.5 Documentatie](#)), door specifiek onderzoek of door toeval bij het samenstellen van objectlijsten. Het tempo van die ophelderingen zal echter zeer laag liggen.

Nieuwe aanwinsten worden altijd volgens een vaste procedure en met inachtneming van de internationaal erkende Spectrum-richtlijnen geregistreerd in Adlib, met foto. Zo worden nieuwe achterstanden in de toekomst vermeden. Daarnaast wordt continu gewerkt aan optimalisering van de collectiedatabase.

2.4.4 Beeldmateriaal

Digitale foto’s van alle voorwerpen zijn eigenlijk onmisbaar. Helaas zijn ze nog niet van alle voorwerpen beschikbaar. Er wordt hard aan gewerkt om zoveel mogelijk collectie in de database van een foto te voorzien. De optimale situatie is in principe pas bereikt wanneer alle geregistreerde voorwerpen zijn gefotografeerd, op de juiste standplaats zijn geregistreerd met de juiste basisregistratie (en liefst nog meer gegevens). Deze situatie zal eind 2020 nog niet zijn bereikt maar we zijn een eind in de goede richting gekomen: met de reguliere middelen worden jaarlijks 500 voorwerpen met digitale foto ontsloten. In de beleidsperiode 2021-2024 (zie [Hoofdstuk 2.3](#)) zal bij de inhuizing in het KSF projectmatig worden gewerkt aan het inlopen van de achterstanden op het gebied van de digitale foto’s.

2.4.5 Documentatie

Elk museum heeft een collectiearchief waarin de documentatie over de collecties wordt opgeslagen en bewaard. Het collectiearchief van het Prinsessehof is noch gerubriceerd noch digitaal ontsloten en daardoor moeilijk toegankelijk. Het bevindt zich in het Prinsessehof en is daar te fysiek te raadplegen

Er is in deze beleidsperiode 2017-2020 geen budget en capaciteit, dus geen plan om het collectiearchief van het Prinsessehof digitaal te ontsluiten. De prioriteiten liggen momenteel bij het ontzamelproject van het Fries Museum, waarvoor het relevante deel van het archief wordt gescand en aan de gerelateerde records in Adlib wordt gekoppeld. Het belang van digitale toegankelijkheid van het collectiearchief was natuurlijk al duidelijk, maar is door de ervaringen bij het ontzamelproject van het Fries Museum nog eens extra onderstreept. In de periode 2021-2024 is daarom het Prinsessehof aan de beurt. Dit zal in het Informatieplan worden opgenomen.

De bibliotheek van het Prinsessehof is in zijn geheel overgedragen aan Tresoar, op een bescheiden handbibliotheek na, die in de kantoren van de conservatoren. Deze handbibliotheek is niet systematisch ontsloten.

2.4.6 Digitale duurzaamheid

De opslag van de collectiedatabase en van digitale beeldbestanden vindt plaats op de gedeelde provinciale digitale infrastructuur, beheerd door Tresoar. Het duurzame onderhoud en de ontwikkeling van deze infrastructuur zijn dus belangrijke randvoorwaarden voor het Prinsessehof.

De veiligheid van de digitale bestanden, zoals digitaal collectiearchief en collectiedatabase, is via de juiste back-up systematiek geborgd binnen het samenwerkingsverband met Tresoar. De data zijn opgeslagen op een afgesloten gedeelte van de server. Toegang tot deze server is beperkt tot de host, de eigen teamleider en de twee eigen medewerkers van het Prinsessehof.

2.5 Gebruik van de collectie

2.5.1 Onderzoek

Sinds de beleidsperiode 2013-2016 heeft het Princessehof geen wetenschappelijke taak meer en is onderzoek alleen nog programmagestuurd. Dat houdt in dat de programma's, met name de tentoonstellingen, bepalen welke onderwerpen nader worden onderzocht, zowel door eigen medewerkers als door andere onderzoekers van buiten het museum.

Kennis over de collectie is een voorwaarde om de collectie op voldoende inhoudelijk niveau te kunnen interpreteren, bij te kunnen dragen aan het ontwikkelen van programma's en collectiekennis te kunnen borgen voor de toekomst, voor het ontwikkelen van activiteiten en voor het levend houden van de collecties. Het onderzoek van de eigen conservatoren komt altijd voort uit vergroten van de kennis over de voorwerpen (collectiegericht) en uit de programmering (programma gestuurd).

De conservatoren van het Princessehof beheren de volgende collectiegebieden:

- Aziatische keramiek
- Europese keramiek
- Hedendaagse keramiek

Kennis over de collectie wordt om te beginnen vergaard bij een nieuwe aanwinst, wanneer een voorwerp de collectie inkomt. Deze kennis wordt volgens een protocol meteen vastgelegd in de collectiedatabase. Daarnaast wordt kennis vergaard over voorwerpen die een rol spelen in tentoonstellingen. Ook deze kennis wordt ondergebracht in de collectiedatabase. Conservatoren vergaren tijdens hun loopbaan veel kennis over voorwerpen. Hoewel deze kennis in principe ook in de collectiedatabase wordt toegevoegd, is niet alle kennis op die manier geborgd. Via conservatorenstipendia probeert het museum daarom ook om kennis 'van hoofd naar hoofd' over te dragen. Het Prins Bernard Cultuurfonds heeft in 2014 een stipendium beschikbaar gesteld voor een junior conservator om zich de kennis van de conservator Aziatische keramiek, die in 2016 met pensioen is gegaan, zelf eigen te maken en ook waar relevant op te slaan in de collectiedatabase.

Het Princessehof stimuleert onderzoek van de collecties. Daartoe neemt het museum actief deel in (inter)nationale kennisnetwerken. Onderzoekers worden zoveel mogelijk begeleid door de eigen conservatoren en collectiemedewerkers. Zelf doen de eigen conservatoren ook onderzoek; vooral programmagestuurd, meestal naar aanleiding van een tentoonstelling, maar soms ook naar aanleiding van vragen vanuit andere instellingen of het publiek.

Voor de periode 2021-2024 wordt onderzocht of er een traineeprogramma kan worden opgezet, waarbij conservatoren bij het uitvoeren van onderzoek en/of het voorbereiden van een tentoonstelling gedurende een periode van een of twee jaar assistentie kunnen krijgen van net afgestudeerde academici met een relevante opleiding.

Programmagestuurd onderzoek resulteert meestal in de selectie van voorwerpen voor de tentoonstelling, het schrijven van inhoudelijke teksten en het geven van lezingen over het onderwerp van de tentoonstelling. Indien mogelijk resulteert het onderzoek in een publicatie bij de tentoonstelling. Een goed voorbeeld hiervan vormt de tentoonstelling 'Made in Holland' (juni 2018 – juli 2019): het onderzoek van conservator Karin Gaillard en enkele gelieerde onderzoekers mondde uit in een rijke tentoonstelling en een goed ontvangen (gelijknamige) publicatie.

2.5.2 Kennisnetwerken

Keramiemuseum Princessehof werkt samen met de volgende (inter-)nationale instellingen en participeert in de volgende nationale en internationale kennisnetwerken, gerelateerd aan een of meer van de eigen collecties.

Samenwerkingsverbanden:

- ASEMUS (Asia-Europe Museum Network, asemus.museum)
- National Museum of Korea in Seoul
- Shanghai Museum
- Rijksmuseum
- Groninger Museum
- Haags Gemeentemuseum
- Museum Boijmans van Beuningen
- Vereniging Vrienden Aziatische Kunst
- Sundaymorning@EKWC, of kortweg EKWC (Europees Keramisch Werk Centrum)
- Keramiekproducenten als Cor Unum, Tichelaar, Delft en andere producenten
- www.aziatischekeramiek.nl : met Rijksmuseum, Gemeentemuseum Den Haag en Groninger Museum
- Design Academy Eindhoven

Daarnaast werkt het Princessehof lokaal en regionaal nauw samen met:

- Fries Museum
- Ottema-Kingma Stichting
- Tresoar
- Gemeente Leeuwarden
- Historisch Centrum Leeuwarden
- Groninger Museum
- Museumfederatie Fryslân
- Vereniging Vrienden van het Princessehof
- Wassenbergh-Clarijs-Fontein Stichting
- Jan Menze van Diepen Stichting
- Medisch Centrum Leeuwarden
- Leeuwarden Culturele Hoofdstad 2018

Investeren in uitbreiding van het (inter)nationale netwerk is een wens en een noodzaak die evenwel tijd en menskracht vergt.

2.5.3 Educatie

Het Princessehof vindt goede educatie belangrijk. Daarom worden, waar mogelijk en onder strikte voorwaarden, authentieke voorwerpen ingezet voor educatie. Authentieke voorwerpen versterken immers de beleving van het (verre) verleden. De voorwerpen die voor dit doel worden ingezet, zijn vervangbaar als zij onherstelbaar beschadigd raken. Zij staan apart geregistreerd, onderscheiden van de museale collecties. Om beschadiging en zoekraken te voorkomen zijn er protocollen wie met deze collecties om mogen gaan en hoe.

In de periode 2021-2024 zal de afdeling Educatie een ontwerpwedstrijd organiseren, waarbij de leerlingen zelf hun keramische ontwerpen mogen maken.

Verder worden bij de grote tentoonstellingen door de afdeling Educatie altijd educatieve programma's en activiteiten ontwikkeld.

2.5.4 Presentaties

Presentatie van de collecties aan een zo breed mogelijk publiek is het ultieme doel van het museum. Om dit doel zo goed mogelijk te realiseren worden de collecties uitgebreid, verbeterd, onderhouden, beschreven, gedocumenteerd, onderzocht, gefotografeerd en geregistreerd.

Presentatie aan het publiek kan op verschillende manieren plaatsvinden: digitaal via de collectiewebsite en fysiek via tentoonstellingen en de vaste presentaties (*Van Oost en West* en *Atelier Jan van der Vaart*), in eigen huis en elders (zoals in het Ministerie van OCW en in het Medisch Centrum Leeuwarden), met vaste partners als Sundaymorning@EKWC in EKWC@PH, via educatie en ten slotte via papieren publicaties.

Het gebruik van de collectie in tentoonstellingen wordt voorafgegaan door een conditiecheck. Kwetsbare of beschadigde voorwerpen worden niet gebruikt of, indien noodzakelijk, geconserveerd of gerestaureerd. Voor gebruik in tentoonstellingen worden eisen met betrekking tot licht, klimaat en opstelling geformuleerd om achteruitgang van de conditie waar mogelijk te remmen.

De voorwerpen in tentoonstellingen in het Prinsessehof zelf worden tweewekelijks gecontroleerd en waar nodig schoongemaakt. Diefstal, beschadiging en misbruik van tentoongestelde voorwerpen hebben de voortdurende aandacht van de beveiliging van het Prinsessehof. Bij voorkomende gevallen wordt het team Behoud, Beheer & Kennismanagement meteen op de hoogte gesteld zodat actie kan worden ondernomen. Het museum beschikt inmiddels over een CHV-plan, dat accuraat optreden bij calamiteiten beschrijft. Het plan wordt tijdens deze beleidsperiode geïmplementeerd.

Controle van de omstandigheden bij externe bruiklenen is door onderbezetting van het team Behoud, Beheer & Kennismanagement helaas niet of nauwelijks mogelijk geweest. Dit is een van de belangrijkste redenen voor het museum om in de volgende BIS-aanvraag meer capaciteit op te nemen voor het team Behoud, Beheer en Kennismanagement..

2.5.5 Collectiemobiliteit

Het Prinsessehof hanteert, als medeopsteller van het landelijke manifest *Slimmer lenen*, een ruimhartig bruikleenbeleid. Het museum huldigt het motto 'beter elders op zaal dan bij ons depot'. Door zelf ruimhartig te zijn met het verstrekken van bruiklenen kan het museum ook gemakkelijker een beroep doen op andere musea om bruiklenen te ontvangen. Uiteindelijk is het doel van collectiemobiliteit voor alle musea dat zoveel mogelijk werken op zaal hangen en zo min mogelijk werken in het depot verblijven. Dat zorgt voor minder kosten voor depotruimte, een betere spreiding en grotere zichtbaarheid van museale voorwerpen.

Het museum heeft ook tweemaal per jaar wisselende presentaties in het Medisch Centrum Leeuwarden, net als het Fries Museum. Daarnaast organiseert het museum collectiepresentaties in de Randstad zodat het publiek daar geattendeerd wordt op het museum. Zo was er in 2015-2016 een collectiepresentatie in de OBA te Amsterdam, en richtte het museum in 2017 en 2018 een vitrine in bij het Ministerie van OCW.

Ook internationaal spreidt het Prinsessehof de vleugels uit. Met het Nationaal Museum van Korea is een project gestart voor wederzijdse bruiklenen: vanuit Korea voor onze tentoonstellingen *Gezonken Schatten* (2019-2020) en Korea (2022-2023), en vanuit het Prinsessehof aan het Nationaal Museum voor hun nieuw te ontwikkelen galerij *World Ceramics*.

2.5.6 Publicaties

Ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van het Prinsessehof en de opening van de nieuwe vaste presentatie, verscheen in 2017 in samenwerking met het Friesch Dagblad een jubileumboek waarin zestig topstukken worden uitgelicht. Bij de grote tentoonstelling *Made in Holland* (2018-2019) is een gelijknamig boek verschenen. Dit boek ontmoet veel waardering. Daarom is besloten om bij elke jaarlijkse tentoonstelling een boek te publiceren.

2.5.7 Nieuwe media

De collectie van het Prinsessehof is voor iedereen digitaal te raadplegen via de collectiedatabase online⁵ en via de [Collectie Nederland](#)⁶. Het platform waarop onze collectie online en de Collectie Nederland (van de RCE) draaien, ondervindt helaas al geruime tijd technische problemen, met name bij de online publicatie van de digitale collectiefoto's. De problemen zijn zo hardnekkig, dat Prinsessehof en Fries Museum overwogen om een ander publicatieplatform met Linked Open Data te zoeken.

Het Prinsessehof neemt ook deel aan themasites zoals www.aziatischekeramiek.nl en [Virtual Collection of Asian Masterpieces \(masterpieces.asemus.museum\)](http://VirtualCollectionofAsianMasterpieces(masterpieces.asemus.museum)), waarop de sterke collectie Aziatische keramiek wordt gepresenteerd.

Het museum kan daarnaast onderzoekers toegang verschaffen tot de uitgebreidere collectiedatabase, zowel in de kantoren van het Prinsessehof als van het Fries Museum en het Kolleksjesintrum Fryslân.

Zie [Hoofdstuk 2.4.1](#) voor een uitgebreider bespreking van onze informatiestrategie.

⁵ Zie <http://collectie.prinsessehof.nl/>

⁶ Zie

[:https://www.collectienederland.nl/search/?q=prinsessehof&qf\[\]=edm_dataProvider%3APrinsessehof%20Leeuwarden,%20Nationaal%20Keramikmuseum](https://www.collectienederland.nl/search/?q=prinsessehof&qf[]=edm_dataProvider%3APrinsessehof%20Leeuwarden,%20Nationaal%20Keramikmuseum)

2.6 Organisatie afdeling Collecties

De museumorganisatie heeft in het recente verleden grote veranderingen doorgemaakt. Keramiëkmuseum Princessehof en Fries Museum zijn organisatorisch in 2006 gefuseerd. Vanaf dat moment werken de medewerkers voor beide musea. In 2010 en 2013 zijn reorganisaties doorgevoerd waardoor het aantal medewerkers is afgenomen. Ook is een aantal medewerkers op de afdeling Collecties herplaatst in een (deels) andere functie.

De collectietaak van het Princessehof is belegd bij de afdeling Collecties. Medewerkers, vrijwilligers en stagiairs zorgen ervoor dat de afdeling collecties goed kan functioneren en de doelstellingen waar kan maken. Zij werken onder leiding van het hoofd Collecties (0,3 fte voor het Princessehof) in twee teams: een team van conservatoren (2,4 fte) en een team van medewerkers Behoud, Beheer en Kennismanagement (1,7 fte) onder leiding van een teamleider (0,3 fte). Het hoofd Collecties en het team van BBK beheren (met aanvullende capaciteit) eveneens de collectie van het Fries Museum.

In het personeelsplan van de afdeling wordt aandacht besteed aan het te verwachten natuurlijk verloop en aan de mogelijkheden voor professionele ontwikkeling voor de medewerkers.

2.6.1 Team Inhoud en Onderzoek

De collectie Aziatische keramiëk wordt beheerd door de conservator Aziatische keramiëk (0,89 fte). De collectie Europese keramiëk wordt beheerd door de conservator Europese keramiëk (1 fte). De collectie hedendaagse keramiëk wordt per 1 april 2018 beheerd door de conservator hedendaagse keramiëk (0,55 fte).

Vanwege het toegenomen belang van de hedendaagse keramiëk binnen de presentatie en de collectievorming is versterking van de conservatorpositie nodig tot 0,89 FTE. Dit zal worden meegenomen in de aanvraag van het Princessehof voor de Basisinfrastructuur in de beleidsperiode 2021-2024.

De conservatoren dragen tevens zorg voor de keramiëkcollectie van het Fries Museum, die vooral op het gebied van Aziatische en Europese keramiëk niet onaanzienlijk is. Voor de periode 2021-2024 wordt onderzocht of er een traineesprogramma kan worden opgezet, waarbij conservatoren bij het uitvoeren van onderzoek en/of het voorbereiden van een tentoonstelling gedurende een periode van een of twee jaar ondersteuning kunnen krijgen van net afgestudeerde academici met een relevante opleiding.

2.6.2 Team Behoud, Beheer & Kennismanagement

Het Team Behoud, Beheer en Kennismanagement verricht alle handelingen met de collecties, zowel fysiek als digitaal, op het gebied van beheren, passief conserveren, presenteren, registreren en collectiemobiliteit. Het team staat onder leiding van de teamleider behoud, beheer en kennismanagement en bestaat uit een medewerker collectiemobiliteit, twee medewerkers collectieregistratie, twee medewerkers collectiebeheer en een senior medewerker collectiebeheer, allen parttime.

Voor een verantwoord toekomstbestendig beheer van de collectie van het Princessehof volgens de wettelijke taak (Erfgoedwet) is versterking van het Team Behoud, Beheer en Kennismanagement nodig met minimaal 1 FTE. Dit zal worden meegenomen in de aanvraag van het Princessehof voor de Basisinfrastructuur in de beleidsperiode 2021-2024.

Voor het verhuizen van de collectie en het inlopen van de achterstanden in beheer en registratie (2021-2022) zal tijdelijke uitbreiding van het team noodzakelijk zijn. Hiervoor worden in 2019-2020 de projectmiddelen worden gezocht.

2.6.3 Doelstellingen

- Het mogelijk maken van tentoonstellingen door het leveren van onderwerpen, onderzoek, concepten, teksten, voorwerpselectie, -administratie en -plaatsing;
- De collecties op een hoger niveau brengen door verwerving, waardering en ontzaming en de bijbehorende registratie in woord en beeld in de collectiedatabase;
- Zorgen voor adequaat behoud en beheer van collecties en collectiearchief, zowel fysiek als digitaal;
- Structurele verbeteringen in de depotsituatie realiseren door zodra dit kan (2021-2022) de depotcollecties te verhuizen naar het KSF en in die grote operatie de geconstateerde achterstanden in behoud/beheer (zie *Hoofdstuk 2.3 Behoud en beheer*) en registratie (zie *Hoofdstuk 2.4 Collectieregistratie en –documentatie*) inlopen
- Ontwikkelen en delen van kennis over de collecties door verdieping, samenwerking, netwerken, lezingen, publicaties, rondleidingen en beantwoording van vragen.
- Werken aan het structureel verbeteren en borgen van de kwaliteit van het collectiebeheer (fysiek beheer en registratie, veiligheidszorg, digitale toegankelijkheid en administratieve organisatie). Vanaf 2019 wordt het gebruik van de SPECTRUM-procedures verder uitgewerkt tot een kwaliteitssysteem. Het team zal daarbij samen met de teamleider en hoofd collecties werken aan het opstellen van gedetailleerder jaarplanningen met daarin opgenomen het beheer, onderhoud, het uitvoeren van checks, reageren op audits, het controleren en bespreken van geplande en bestede uren, de verhouding tussen deze lijnwerkzaamheden en de projecten als tentoonstellingen, grote bruiklenen en inlopen van achterstanden.
- daarmee een gezonde en houdbare balans aan te brengen tussen de lijnwerkzaamheden rond beheer, behoud, toegankelijkheid en gebruik aan de ene kant en de projectmatige werkzaamheden rond tentoonstellingen en andere activiteiten aan de andere.
- Dit kwaliteitssysteem zal worden voltooid en volledig geïmplementeerd in 2021-24.

Door de kwaliteit tot weerkerend onderwerp op het afdelingsoverleg te maken en de inbreng van de collectiemedewerkers in het systeem mee te nemen zal het draagvlak en de scherpheid worden versterkt en kan kwalitatief steeds beter worden ingespeeld op de vraag vanuit de eigen organisatie en daarbuiten.

Deze aanpak is ingebed in een breed programma van organisatieontwikkeling, dat het Fries Museum en Princessehof eind 2018 hebben ingezet. Hierbij is de inzet om effectiviteit en efficiency te vergoten door verbetering van procedures, door de professionals meer mogelijkheden te geven om hun eigen werk en samenwerking beter te organiseren, door te onderzoeken waar projectmatig werken nog beter kan worden toegepast en hoe de lijnwerkzaamheden beter kunnen worden afgestemd op de lopende projecten. Juist bij de afdeling Behoud, Beheer en Kennismanagement is er sprake van veel lijnwerkzaamheden tegenover harde deadlines vanuit projecten voor beide musea. De verwachting is dat deze programmalijnen vanaf 2019 hun vruchten af zullen gaan werpen, als ze worden opgenomen in de opzet van een kwaliteitssysteem voor de afdeling.

3 Actiepunten

Concluderend heeft het Princessehof voor de beleidsperiodes 2017-2020 en 2021-2024 meer dan voldoende uitdagingen op het gebied van het beheer, behoud en de presentatie van zijn collecties. De meest urgente zaken staan op de rol voor uitvoering in deze periode. Om die zaken ook te realiseren kiest het museum de volgende prioriteiten:

Het Princessehof wil:

- **De basis op orde brengen:** De kwaliteit van het collectiebeheer, de veiligheidszorg, de registratie, de digitale toegankelijkheid en de administratieve organisatie verbeteren door achterstanden in te lopen
- **Kwaliteit borgen:** door het uitwerken en implementeren van een kwaliteitszorgsysteem.
- **Collectiebeheer beter inbedden in de organisatie:** Daarmee een gezonde en houdbare balans aanbrengen tussen de lijnwerkzaamheden rond het beheer en behoud en de projectmatige werkzaamheden rond tentoonstellingen en andere presentaties.
- **Tijdelijk meer handen aan de ploeg:** Bij het inlopen van achterstanden meer menskracht realiseren door inzet van vrijwilligers en streven naar het werven van extra financiële middelen voor projectkrachten.
- **Samenwerken:** projecten opzetten en de krachten bundelen en participeren in samenwerkingsverbanden.

Dit zal de gedurende de periode 2018-2024 zijn beslag krijgen. De belangrijkste acties voor de afdeling Collecties zijn (naast de *going concern*-taken omschreven in hoofdstukken 2.3, 2.4 en 2.5):

1. Verwervingen volgens de procedures laten verlopen, via het verwervingsoverleg en alleen als ze voldoen aan het collectieprofiel.
2. Vooral programmagestuurd onderzoek doen.
3. Kennisnetwerken onderhouden en uitbreiden waar relevant.
4. In 2018 het CHV plan operationeel maken, inclusief regelmatige tests.
5. Vanaf 2019 een kwaliteitszorgsysteem uitwerken dat:
 - Volledig aansluit bij internationaal gebruikelijke normen en daarmee bij het monitorsysteem van de erfgoedinspectie,
 - Door de afdeling zelf is samengesteld en wordt bijgehouden, dus ook veel intern draagvlak heeft,
 - duidelijkheid geeft over kwaliteitsnormen en procedures aan de afdeling zelf, aan tijdelijke krachten en vrijwilligers en aan de afnemers van de diensten van de afdeling,
 - inzicht geeft in de benodigde en daadwerkelijk ingezette capaciteit,
 - door goed georganiseerde audits zal worden getoetst en gevolgd,
 - door goede, gezamenlijke evaluaties binnen de afdeling van de audits en van eventuele incidenten en geconstateerde aandachtspunten zelflerend is, het systeem steeds verbetert en daarmee goed past in de corporate programmaliijn *De Lerende Organisatie*.
6. In 2019 met bijgewerkt instellingsbeleid en up-to-date gegevens een nieuw informatieplan opstellen en implementeren: zorgen dat het Princessehof ook in het digitale domein een goed zichtbare en bruikbare bron van kennis, informatie en partnerschap wordt.
7. Eind 2019 een evaluatie van de afdeling uitvoeren, op basis waarvan de plannen voor de periode 2021-2024 zullen worden gekwantificeerd en gedetailleerd uitgewerkt. Dat geldt met name voor

de verhuizing van de depotcollectie naar het KSF: in omvang de grootste uitdaging voor de afdeling in de beleidsperiode 2021-2024

8. Vanaf 2019 de voorgenomen ontzaming van de collectie non-keramische voorwerpen flink ter hand nemen.
9. Zorgen dat in 2020 75% van de collectie online via de eigen website is te raadplegen waarvan 65% met digitaal beeld.
10. Tot en met 2021 de exacte collectieomvang vaststellen door bulkregistraties te splitsen en de collectiedatabase zoveel mogelijk opschonen.
11. Tot en met 2021 het aantal voorwerpen per collectiegebied uitsplitsen en in samenhang hiermee de deelcollecties, zoals opgenomen in de collectiedatabase, opnieuw definiëren en uitsplitsen naar collectiegebied.
12. Uiterlijk in 2021 zorgen dat 90% van alle voorwerpen in de collectiedatabase geregistreerd staat met de zeven basisregistratiekenmerken.
13. Zodra de verhuizing naar het KSF achter de rug is (2022) beheersovereenkomsten met zorgplicht afsluiten in plaats van de huidige langdurige bruikleencontracten met verzekeringsplicht, te beginnen met de grote collectie-eigenaar: de OKS.
14. In 2023-2024 het kwaliteitszorgsysteem volledig implementeren en evalueren, met veel aandacht voor het verbeteren van de resultaten, het tijdig en effectief verstrekken van managementinformatie, het handhaven van een positieve, betrokken en nieuwsgierige werksfeer, gericht op goed samenwerken en met een open oog voor nieuwe ideeën en mogelijke verbeteringen.

Deze actiepunten kunnen volgens plan en naar behoren worden uitgevoerd als de organisatie voldoende menskracht en middelen ter beschikking kan stellen.